

Schoolloopbanen van nieuwkomers in het onderwijs

factsheet - april 2022

De inspectie heeft in beeld gebracht in hoeverre de schoolloopbanen van nieuwkomers verschillen van de schoolloopbanen van niet-nieuwkomers. Nieuwkomers zijn leerlingen die niet in Nederland zijn geboren en van wie beide ouders ook niet in Nederland zijn geboren. We hebben onder andere gekeken naar verschillen in opgelopen vertraging, uitstroom naar het speciaal (basis)-onderwijs, schooladviezen, eindexamenresultaten en doorstroom naar vervolgonderwijs.

Grote diversiteit

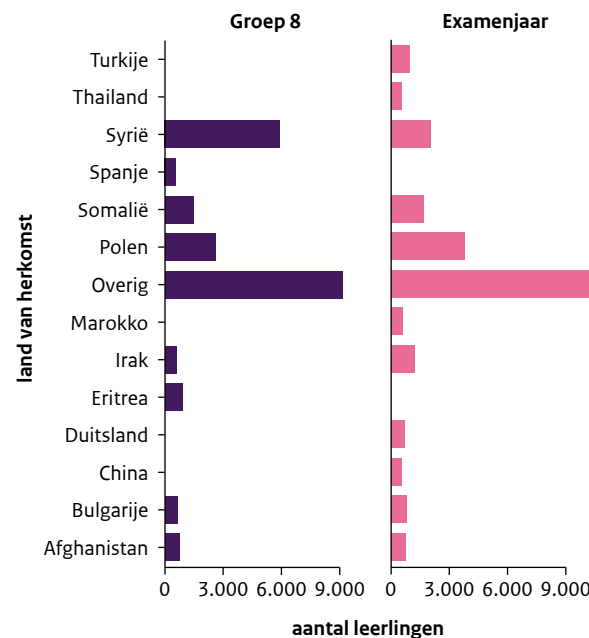
De diversiteit binnen de groep nieuwkomers is groot: bijvoorbeeld voor wat betreft land van herkomst, taal, aankomstleeftijd, migratiemotief, trauma, opleiding van ouders, schoolervaring en wel of geen start op een nieuwkomersvoorziening.

Land van herkomst

Veel leerlingen uit de door ons geselecteerde cohorten (zie kader 'Onderzoeksmethode') komen uit Polen, Syrië of Somalië. De landen waar de meeste nieuwkomers geboren zijn, verschillen voor de nieuwkomers in groep 8 van het primair onderwijs en aan het eind van het voortgezet onderwijs. Dit hangt deels samen met de ontwikkelingen in de wereld en de verschillende (oorlogs)situaties, zoals de oorlog in Syrië enkele jaren geleden. Het grootste deel van de nieuwkomers is geboren in een land waaruit in dit onderzoek minder dan 500 nieuwkomers vandaan komen. Het gaat daarbij om een groot aantal verschillende landen van herkomst. Deze nieuwkomers vallen in de categorie 'Overig' (zie figuur 1).

Figuur 1

Aantal nieuwkomers in het Nederlandse onderwijs naar land van herkomst*

* Alleen landen waar meer dan 500 nieuwkomers zijn geboren worden apart weergegeven.

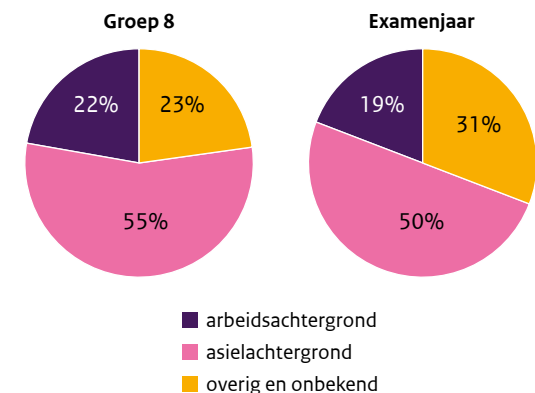
Bron: Inspectie van het Onderwijs, eigen berekeningen op basis van CBS microdata

Migratiemotief

Ruim de helft van de nieuwkomers heeft een asielachtergrond: zij zijn als asielzoeker of in het kader van gezinshereniging naar Nederland gekomen. Bijna een kwart van de nieuwkomers betreft kinderen van arbeidsmigranten; de overige nieuwkomers zijn hier vanwege een andere (bijvoorbeeld studie) of onbekende reden (zie figuur 2).

Figuur 2

Migratiemotief van ouders van nieuwkomers

Bron: Inspectie van het Onderwijs, eigen berekeningen op basis van CBS microdata

De meeste nieuwkomers staan voor de uitdaging om Nederlands als nieuwe taal te leren. Schoolervaringen en (thuis)achtergronden lopen daarbij sterk uiteen en deze aspecten zijn van invloed op het verloop van de schoolloopbaan (Maliepaard, Witkamp en Jennissen, 2017). Door de diversiteit van de groep nieuwkomers in schoolervaring en (thuis)achtergrond is er ook niet één standaard onderwijsaanpak voor nieuwkomers. Goed onderwijs aan nieuwkomers vraagt om oog voor deze diversiteit en om maatwerk gedurende de gehele schoolloopbaan. [Lees meer.](#)

Onderzoeksmethode

In dit onderzoek vergelijken we de schoolloopbanen van nieuwkomers en leerlingen die in Nederland zijn geboren (niet-nieuwkomers). Dit doen we door gebruik te maken van landelijke onderwijsdata, in de periode van 2009 tot 2020. Nieuwkomers afkomstig uit landen waar veel Nederlands gesproken wordt, zijn hierbij niet meegenomen. Omdat het niet mogelijk is de gehele schoolloopbaan van leerlingen in kaart te brengen, hebben we gekeken naar verschillende cohorten leerlingen en verschillende momenten in hun schoolloopbanen. Het gaat hierbij om de schoolloopbanen van leerlingen in groep 8 van het basisonderwijs (2017-2020) en de schoolloopbanen van leerlingen in het examenjaar van het voortgezet onderwijs (2008-2019). Daarnaast volgen we nieuwkomers en niet-nieuwkomers na het behalen van hun eindexamen (2010-2019). Er zijn verschillen in de achtergronden van nieuwkomers en niet-nieuwkomers, bijvoorbeeld als het gaat om het opleidingsniveau van de ouders. Tenzij anders aangegeven, zijn de verschillen in schoolloopbanen die we in deze factsheet beschrijven statistisch significant, ook wanneer bij het toetsen ervan rekening wordt gehouden met bekende achtergrondkenmerken van leerlingen. [Lees meer.](#)

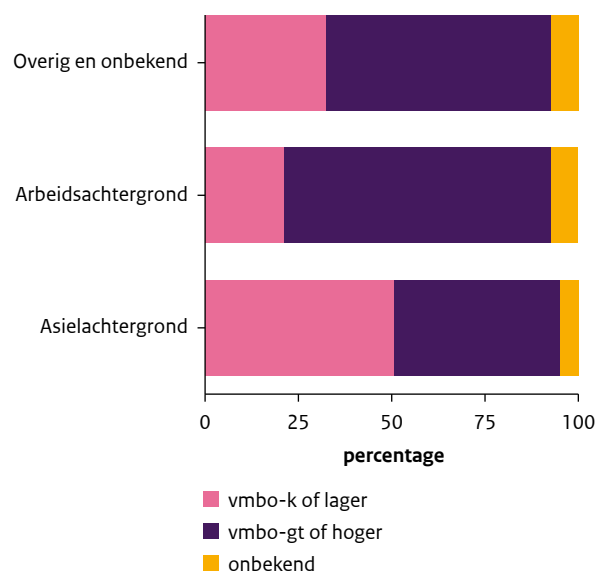
Basisonderwijs

Mogelijk dubbel risico op achterstand

De ouders van nieuwkomers in het basisonderwijs zijn vaker lager opgeleid dan ouders van niet-nieuwkomers. Ongeveer 40 procent van de ouders van nieuwkomers heeft een opleiding op het niveau van maximaal vmbo-kader (vmbo-k) gevolgd. Bij de ouders van asielzoekerskinderen is dat nog vaker het geval (zie figuur 3). Bij niet-nieuwkomers heeft ongeveer 10 procent van de ouders een opleiding gevolgd op maximaal vmbo-k-niveau. Een deel van de nieuwkomers heeft mogelijk een dubbel risico op achterstanden in het onderwijs: door anderstaligheid én doordat hun ouders vanwege hun lagere opleidingsniveau minder steun kunnen geven of minder goed de weg kunnen vinden in het onderwijssysteem (Terwel, Rodrigues en Van der Koot-Dees, 2011).

Figuur 3

Opleidingsniveau van ouders van nieuwkomers, uitgesplitst naar migratiemotief van ouders

Bron: Inspectie van het Onderwijs, eigen berekeningen op basis van CBS microdata

Late start

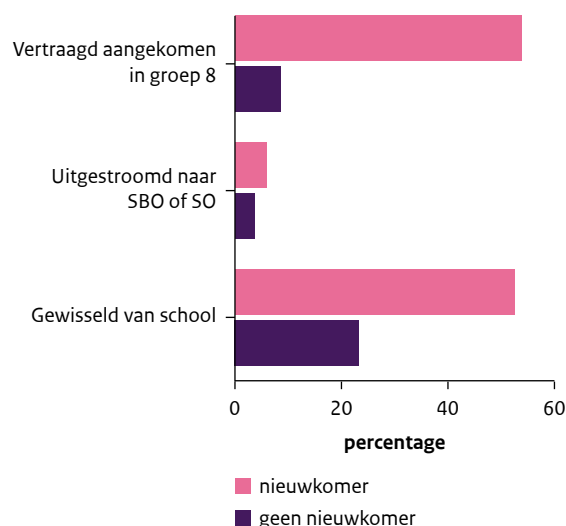
Nieuwkomers ondervinden meer hindernissen in hun schoolloopbaan dan niet-nieuwkomers. Ongeveer de helft van de nieuwkomers op de basisschool stroomt op de leeftijd van 8 jaar of ouder in het Nederlandse onderwijs in. Bij asielzoekerskinderen komt dit vaker voor (60%) dan bij kinderen van arbeidsmigranten (41%). Beide groepen leerlingen moeten op latere leeftijd een nieuwe taal leren. Zij hebben de eerste onderwijsjaren in Nederland gemist en zijn met een zeer uiteenlopende onderwijsachtergrond of zonder onderwijsachtergrond in de basisschool of een specifieke nieuwkomersvoorziening gestart. Sommigen hebben geen onderwijservaring en anderen zijn op de basisschool of een specifieke nieuwkomersvoorziening gestart. Een kwart van de nieuwkomers is al op jonge leeftijd naar Nederland gekomen en in groep 1 begonnen.

Veel wisselingen

Aangekomen in Nederland wisselen nieuwkomers vaker van school dan niet-nieuwkomers (zie figuur 4). Dit is ongunstig voor de ontwikkeling van de leerlingen. De helft van de nieuwkomers verandert minimaal 1 keer in de basisschoolperiode van school. Bij niet-nieuwkomers is dat het geval bij bijna een kwart van de leerlingen. Een deel van deze wisselingen betreft de overstap naar het speciaal (basis)onderwijs. Het percentage nieuwkomers dat hiernaar uitstroomt ligt hoger dan voor niet-nieuwkomers (6 procent ten opzichte van 4 procent). Dit verschil is echter niet significant wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken. Het lagere opleidingsniveau van ouders van nieuwkomers lijkt het hogere verwijzingspercentage naar het speciaal (basis)onderwijs van nieuwkomers te verklaren. [Lees meer.](#)

Figuur 4

Verschillen tussen nieuwkomers en niet-nieuwkomers in loopbaan in het basisonderwijs

Bron: Inspectie van het Onderwijs, eigen berekeningen op basis van CBS microdata

Meer leertijd

Nieuwkomers lopen vaker vertraging op in de basisschoolperiode (ongeveer 50 procent), wat inhoudt dat ze op latere leeftijd (13 of 14 jaar) de basisschool verlaten. Bij niet-nieuwkomers loopt 8 procent van de leerlingen vertraging op (zie figuur 4). Nieuwkomers die voor hun vierde jaar naar Nederland zijn gekomen, vertragen zoals verwacht het minst vaak (13 procent); nieuwkomers die bij aankomst ouder dan 10 jaar zijn, vertragen het vaakst (75 procent). Vertraging kan betekenen dat een leerling een klas heeft overgedaan, is gestart in een lager leerjaar of een extra jaar of langer onderwijs in een taalklas of nieuwkomersvoorziening heeft gevolgd. Door te vertragen krijgen nieuwkomers vaak extra leertijd. Deze extra leertijd (gecombineerd met gerichte ondersteuning) kan mogelijk gunstig zijn en compensatie bieden voor de latere start in het basisonderwijs. Extra leertijd is echter waarschijnlijk niet voor iedere nieuwkomer nodig. [Lees meer.](#)

Kansrijk adviseren

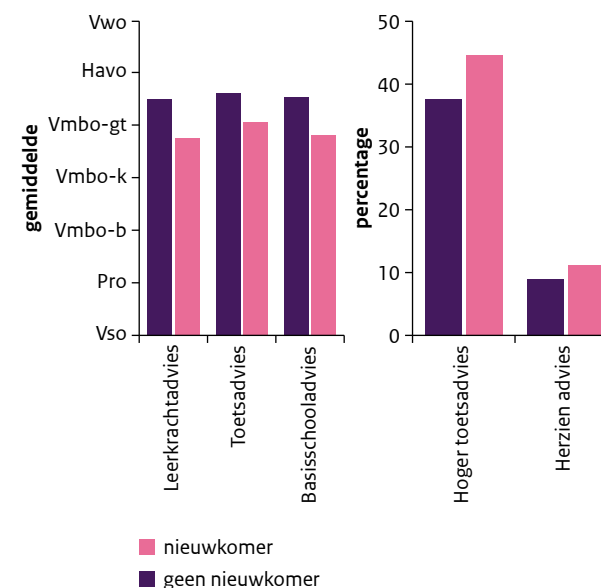
Het initiële basisschooladvies van nieuwkomers wordt, als het toetsadvies hoger uitvalt, vaker herzien dan voor niet-nieuwkomers (zie figuur 5). Dit verschil is echter niet significant als rekening gehouden wordt met achtergrondkenmerken van de leerlingen. Een verklaring zou kunnen zijn dat leraren het lastiger vinden om de mogelijkheden van kinderen met een migratieachtergrond in te schatten. Ze geven daarom mogelijk meer gewicht aan het toetsadvies. Met het naar boven bijstellen van het schooladvies kunnen leraren nieuwkomers kansen bieden op het volgen van voortgezet onderwijs op een hoger niveau, dat mogelijk beter past bij hun capaciteiten. Het geven van een plaatsingsadvies voor het type brugklas kan hierbij ook helpen.

Een half niveau verschil

Het definitieve schooladvies ligt voor nieuwkomers gemiddeld ongeveer een half niveau lager (vmbo-gt) dan voor niet-nieuwkomers (vmbo-gt/havo) (zie figuur 5). Voor kinderen van arbeidsmigranten is het beeld gunstiger: hun initiële schooladvies, toetsadvies en definitieve schooladvies verschillen niet significant van die van niet-nieuwkomers. Voor asielzoekerskinderen is dit anders: hun initiële schooladvies, toetsadvies en definitieve schooladvies liggen lager dan voor niet-nieuwkomers. Dit komt mogelijk omdat deze kinderen vaker pas op latere leeftijd naar Nederland kwamen of belemmerd worden door trauma's. [Lees meer.](#)

Figuur 5

Verschillen tussen nieuwkomers en niet-nieuwkomers in adviezen

Bron: Inspectie van het Onderwijs, eigen berekeningen op basis van CBS microdata

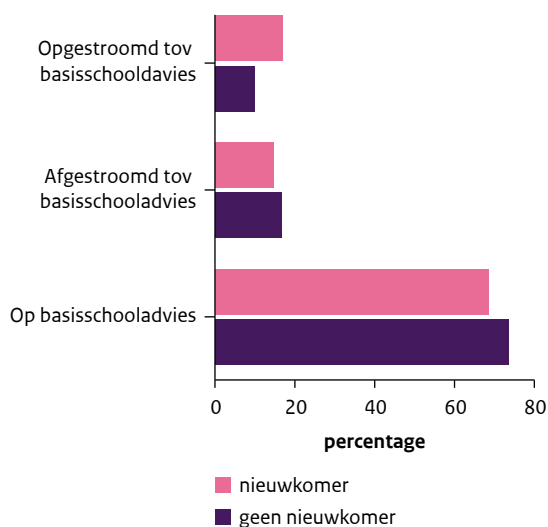
Voortgezet onderwijs

Meer opstroom

Nieuwkomers met alle migratiemotieven (asiel, arbeid, overig/onbekend) maken gebruik van de opstroom-mogelijkheden in het voortgezet onderwijs. Zij zijn in het derde leerjaar vaker opgestroomd dan niet-nieuwkomers (respectievelijk 17 en 10 procent) en minder vaak afgestroomd (respectievelijk 15 en 17 procent, zie figuur 6). Nieuwkomers die ouder dan 10 jaar waren bij aankomst in Nederland stromen nog vaker op (25 procent). Nieuwkomers, en vooral degenen die pas later naar Nederland komen, hebben mogelijk de eerste jaren in het voortgezet onderwijs nodig om door te groeien; om achterstanden in te lopen en eventueel ook sociaal-emotioneel in balans te komen.

Figuur 6

Verschillen in op- en afstroom tussen nieuwkomers en niet-nieuwkomers in bestendiging

Bron: Inspectie van het Onderwijs, eigen berekeningen op basis van CBS microdata

Langere schoolloopbaan

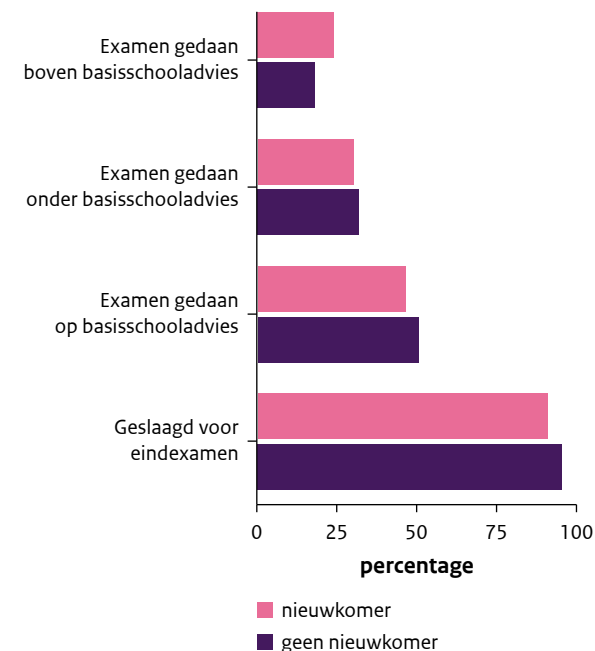
Net als in het basisonderwijs verloopt de schoolloopbaan van nieuwkomers in het voortgezet onderwijs minder vloeiend dan die van niet-nieuwkomers. Nieuwkomers doen vaker een jaar over dan niet-nieuwkomers (respectievelijk 35 en 15 procent). Ook wisselen ze vaker van school (48 versus 27 procent van de niet-nieuwkomers wisselt minimaal 1 keer van school) en stromen ze tussentijds vaker uit naar praktijkonderwijs (0,3 procent) dan niet-nieuwkomers (0,01 procent). Leerlingen met een asiel-, arbeids- of overige/onbekende migratieachtergrond verschillen hierin weinig van elkaar. Nieuwkomers die ouder zijn als ze naar Nederland komen, doen vaker een jaar over en wisselen vaker van school dan de leerlingen die jonger waren toen zij in Nederland aankwamen. Nieuwkomers die op latere leeftijd in het voortgezet onderwijs instromen, zitten waarschijnlijk vaker en mogelijk ook langer op de eerste opvang anderstaligen (veelal maximaal 2 jaar). Het op latere leeftijd moeten leren van een andere taal en cultuur en het soms nog moeten verwerken van trauma's draagt mogelijk ook bij aan het blijven zitten gedurende de schoolloopbaan. Nieuwkomers lopen meer risico op breuken in de schoolloopbaan, met name als ze later in Nederland arriveren. Voor deze groep leerlingen is gerichte ondersteuning in het onderwijs nodig, niet alleen gedurende de eerste jaren maar gedurende de hele verdere schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs.

Examen vaker boven niveau basisschooldadvies

Nieuwkomers stromen vaker op en ze lijken dit niveau vaak tot het eindexamen vast te houden. Zij doen hun examen minder vaak onder het definitieve basisschooldadvies (30 procent) en vaker erboven (24 procent) dan niet-nieuwkomers (respectievelijk 32 en 18 procent, zie figuur 7). Wel slagen nieuwkomers iets minder vaak de eerste keer voor hun eerste eindexamen (91 procent) dan niet-nieuwkomers (95 procent). Ook hier zien we weer dat het beeld voor nieuwkomers die later in Nederland arriveerden ongunstiger is. Over het percentage nieuwkomers dat voortijdig het onderwijs zonder diploma verlaat, kunnen wij vanuit de gebruikte data niets zeggen.

Figuur 7

Verschillen in slagen en niveau van het examen tussen nieuwkomers en niet-nieuwkomers

Bron: Inspectie van het Onderwijs, eigen berekeningen op basis van CBS microdata

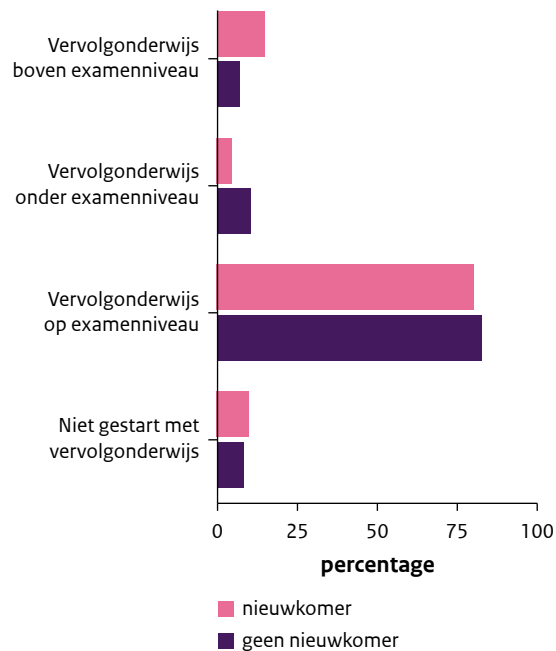
Merendeel nieuwkomers studeert op niveau verder

In het jaar na het behalen van het eindexamen start het merendeel van de nieuwkomers die verder studeren (80 procent) met een vervolgopleiding op het niveau van hun eindexamen of stapelt en stroomt door in het voortgezet onderwijs (zie figuur 8). In vergelijking met niet-nieuwkomers stromen nieuwkomers vanuit het vmbo vaker door naar een hoger mbo-niveau ten opzichte van het niveau van hun eindexamen (respectievelijk 7 en 15 procent). Ongeveer 5 procent van de nieuwkomers begint aan vervolgonderwijs op een lager niveau; 15 procent van hen begint op een hoger niveau. Van het totaal aantal afgestudeerde nieuwkomers is echter 10 procent

in het jaar na het examen niet gestart met een vorm van vervolgonderwijs; tegenover 8 procent bij niet-nieuwkomers. Dit komt vaker voor bij nieuwkomers die 14 jaar of ouder waren toen zij in Nederland aankwamen (respectievelijk 14 en 17 procent). Het is mogelijk dat een deel van deze leerlingen later wel verder studeert. Dit blijft echter wel een groep om in het oog te houden en te begeleiden tot ze minimaal een startkwalificatie hebben.

Figuur 8

Verschillen tussen nieuwkomers en niet-nieuwkomers in doorstroom naar vervolgonderwijs

Bron: Inspectie van het Onderwijs, eigen berekeningen op basis van CBS microdata

Hobbels en kansen

Nieuwkomers hebben te maken met meer moeilijkheden in de schoolloopbaan, maar ze krijgen ook kansen en benutten deze ook. De schoolloopbanen van nieuwkomers verlopen enerzijds moeizamer dan bij niet-nieuwkomers: ze lopen vaker vertraging op, wisselen vaker van school, krijgen een lager definitief basisschooladvies, slagen minder vaak de eerste keer voor hun examen en starten minder vaak met vervolgonderwijs. Anderzijds maakt een deel van de nieuwkomers gedurende hun schoolloopbaan gebruik van kansen om door te stromen naar een niveau dat meer aansluit bij hun mogelijkheden.

In het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs zijn nieuwkomers vaker dan niet-nieuwkomers opgestroomd en ze doen vaker op een hoger niveau eindexamen dan het niveau van hun basisschooladvies. Tot slot studeert het merendeel van de nieuwkomers door op een niveau passend bij hun eindexamen. Of dit ook het niveau is dat past bij hun capaciteiten en mogelijkheden kunnen we op basis van dit onderzoek niet zeggen, evenmin of het onderwijs aan nieuwkomers goed aansluit op wat zij nodig hebben. Ook missen we in dit onderzoek de cijfers over nieuwkomers die voortijdig het onderwijs verlieten. Wel zien we dat leerlingen die later in Nederland aankomen een ongunstigere schoolloopbaan hebben dan leerlingen die jonger waren bij hun komst naar Nederland. Een langdurige, gerichte aanpak voor nieuwkomers zou hobbels in de schoolloopbaan kunnen verkleinen en de kansen op een passend onderwijsniveau, specifiek voor de kwetsbaarste groepen nieuwkomers, kunnen vergroten.

Referenties

Maliepaard, M., Witkamp, B., & Jennissen, R. (2017). *Een kwestie van tijd? De integratie van asielmigranten: een cohortonderzoek*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC).

Terwel, J., Rodrigues, G.R., & Van der Koot-Dees, D. (2011). *Tussen afkomst en toekomst. Case studies naar de schoolloopbanen van leerlingen 10-21 jaar*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.